

Прогнозирование эффективности внедрения ИИ в обучающие программы. Исследования показывают, что использование ИИ в обучении языкам жестов может значительно улучшить вовлечённость и мотивацию учащихся. Интерактивные системы обучения с элементами геймификации могут помочь сделать процесс более увлекательным и эффективным. Например, приложения для распознавания жестов могут предоставлять задания, интерактивные викторины или игры, где студенты получают баллы за правильно выполненные задания, что стимулирует их интерес к обучению.

Кроме того, программное обеспечение для распознавания Каракалпакского языка жестов может быть интегрировано в образовательные учреждения Республики Каракалпакстан для улучшения обучения глухих и слабослышащих учеников. Эти технологии могут быть использованы для проведения занятий как в школьных классах, так и в дистанционном формате, что особенно актуально в условиях ограниченного доступа к квалифицированным переводчикам в сельских районах.

Эффективность ИИ в обучении также подтверждается исследованиями, которые показывают, что автоматические системы улучшают результаты тестов и способствуют более глубокому пониманию материала. Внедрение таких систем для распознавания Каракалпакского языка жестов может не только повысить успеваемость студентов, но и расширить их возможности в общении с окружающими и интеграции в общество.

Заключение. В долгосрочной перспективе использование ИИ в обучающих программах для глухих людей может способствовать созданию более инклюзивной образовательной среды, где каждый студент, независимо от его физических возможностей, будет иметь доступ к качественному образованию.

Таким образом, использование передовых технологий ИИ и подходов переноса обучения может способствовать развитию решений для распознавания малораспространённых жестовых языков, таких как Каракалпакский, с минимальными затратами на сбор данных. Эти разработки могут существенно облегчить коммуникацию и интеграцию глухих и слабослышащих людей в общество.

Литература

1. Mitra S. "Gesture Recognition: An Overview," IEEE Transactions on Systems, Man, and Cybernetics, 2020.
2. D. Koller et al., "Deep Learning for Sign Language Recognition: A Review," IEEE Transactions on Pattern Analysis and Machine Intelligence, 2021.
3. M. Wang et al., "Transfer Learning for Gesture Recognition in Low-resource Languages," in Proceedings of the ACM International Conference on Multimodal Interaction, 2022.
4. Seitnazarov K. K., Turemuratova B. K., Aytanov A. K. Stages and Methods of Data Collection for Developing an Artificial Intelligence Model for Recognizing Letters of the Karakalpak Sign Language //2024 IEEE 25th International Conference of Young Professionals in Electron Devices and Materials (EDM). – IEEE, 2024. – С. 2530-2534.
5. Сеитназаров К.К., Түремуратова Б.К. Разница между глубоким и машинным обучением. // Periodica Journal of Modern Philosophy, Social, 2022
6. Murphy, Kevin P. Machine learning: a probabilistic perspective. MIT press, 2012.
7. Сеитназаров К.К., Түремуратова Б.К. Применение технологии искусственного интеллекта в системе дистанционного образования // Новости образования: исследование в XXI веке, 2022.

РЕЗЮМЕ. Мақолада Қарақалпақ имо-ишора тили үчүн сунъй интеллект моделини ишлаб чиқишнинг аҳамияти кўриб чиқилган. Имо-ишоралари аниқлаш бўйича технологик ечимлар карларнинг ҳаёт сифатини ва ижтимоий интеграциясини яхшашда муҳим рол ўйнайди.

РЕЗЮМЕ. В статье рассматривается значимость разработки модели искусственного интеллекта для распознавания Каракалпакского языка жестов. Технологические решения для распознавания жестов играют важную роль в улучшении качества жизни и социальной интеграции глухих людей.

SUMMARY. The article examines the significance of developing an artificial intelligence model for the recognition of the Karakalpak sign language. Technological solutions for gesture recognition play an important role in improving the quality of life and social integration of deaf people.

HIKOYA QILISHNING QAYTA HIKOYA QILISHDAN FARQLI VAZIFALARI

Z.B.Turimbetova – *assistent o'qituvchi*

Ajiniyoz nomidagi Nukus davlat pedagogika instituti

Tayanch so'zlar: matn, hikoya, mashq, so'z birikmalari, reproduktiv, struktural-funksional, struktural-semantik, malaka, real voqelik, hayotiy vaziyat, sintaktik, retsepsiya.

Ключевые слова: текст, рассказ, упражнение, лексика, репродуктивная, структурно-функциональная, структурно-смысловая, компетентность, реальная действительность, жизненная ситуация, синтаксический, рецепция.

Key words: text, story, exercise, vocabulary, reproductive, structural-functional, structural-semantic, competence, real reality, life situation, syntactic, reception.

Ta'lim rus tilida olib boriladigan boshlang'ich sinflar qoraqalpoq tili darslarida o'quvchilar nutqini o'stirishda hikoya qilish mashqlari alohida ahamiyatga ega bo'lib, qayta hikoya qilishga nisbatan o'ziga xos maqsad va vazifalari bilan ajralib turadi. Matnni o'qib mazmunini qayta hikoya qilish kabi mashqlarning o'z o'rnini va ahamiyati bor, albatta. Lekin hikoya qilishning ahamiyati o'ziga xos: agar qayta hikoya qilish mashqlari o'quvchilar nutqini yangi so'zlar, so'z shakllari, sintaktik qurilmalar bilan boyitish, ushbu boylikni nutqda qo'llashga doir dastlabki reproduktiv ko'nikmalarni hosil qilishga yordam bersa, ya'ni bilimdan ko'nikmaga o'tish amaliyotini ifoda etsa, hikoya qilish jarayoni bilimning ko'nikma darajasidan malakaga o'tishi bilan tavsiflanadi.

So'z birikmalari yoki gaplar tuzish jarayoni ko'proq konstruksiyalash amallar asosida kechadi. Bu degan so'z, o'quvchi bir so'z ishtirokida so'z birikmalari tuzar ekan, so'zlarning o'zaro birikuvi va grammatik shakllanishi

haqida o'ylaydi, lekin real voqelikni, hayotiy vaziyatni xayolidan o'tkazmaydi. Boshqacha aytganda, so'z birikmalari va gaplar tuzish harakatlari formal ado etiladi. So'zlar ishtirokida gaplar tuzish talab etiladigan mashqlar shu xilda bajariladi: o'quvchi gap mazmunida aks ettirilayotgan voqelik haqida emas, balki so'zlarni o'zaro birlashtirish to'g'risida bosh qotiradi.

O'qilgan matn mazmunini qayta hikoya qilish, A.D.Najimova o'z tadqiqot ishi bilan ilmiy asoslab berganidek, nutqni boyitish uchun xizmat qiladi. Ammo o'quvchi qayta hikoyalash jarayonida ko'proq matn mazmunini, unda ishlatilgan leksik va grammatik materiallar haqida o'ylaydi, voqelikni ko'z oldiga keltirish bilan bog'liq aqliy jarayon matnni idrok etish tariqasidagina kechadi. Fikr bayon qilish haqida oz, matn mazmunini o'zi tuzishga harakat qiladigan gaplar bilan ifodalash xususida ko'proq o'ylaydi. Ko'rinadiki, qayta hikoya qilish ko'nikma darajasida, ya'ni tayyor materiallar asosida gaplarni

shakllantirish mashqini anglatadiki, bu jarayon malakaga yetmagan holat bilan yakunlanadi.

Metodist olim R.A.Yoʻldoshev qayta hikoyalash bilan hikoyalashning farqini shunday izohlaydi: «Fikr bayon qilishning real jarayonida leksik-grammatik operatsiyalar bir onda, bir vaqtda amalga oshiriladi» [1]. Ravshanki, hikoya qilish oʻquvchilarning nutqini matn mazmunini qayta hikoyalashchalik boyitmaydi, biroq egallangan leksik va grammatik materiallar boyligini nutqda malaka darajasida faollashtirish vazifasini beqiyos darajada ado etish uchun xizmat qiladi. Hikoyalashning ustunlik jihatlaridan biri – asosiysi ushbu jarayonda soʻzlovchining real voqelikni, hayot lavhasini koʻz oldiga kino lentaday keltirishi, kimgadir nimanidir yetkazmoqyay boʻlishi, yaʼni hayot bilan, hayotdagi real muloqotga kirishgan odamlar bilan xayolan kommunikatsiya darajasida bogʻlanishi kuzatiladi.

Ayon boʻladiki, matn mazmunini qayta hikoya qilish oʻquvchilar nutqini leksik va grammatik jihatdan yangi soʻzlar, morfologik shakllar, sintaktik qurilmalar bilan boyitish uchun xizmat qilsa, hikoyalash ana shu til birliklari, shuningdek, avval oʻrganilgan til birliklarini nutqda faollashtirish maqsadini koʻzda tutadi. Qayta hikoyalashda bilim – dastlabki koʻnikma chizmasi, hikoyalashda esa dastlabki koʻnikma – barqaror koʻnikma va malaka chizmasi amal qiladi. Boshqacha aytganda hikoyalash mazmun-mohiyati bilan qayta hikoyalashdan keyingi yuqori bosqich ish turi hisoblanadi. Ikkinchi chizmada barqaror koʻnikma va malaka deb, malaka alohida erishiladigan natija sifatida ajratilmaydi. Chunki, kuzatishlarning koʻrsatishicha, soʻz zamol notiq ham baʼzan qisqa fursatga boʻlsa-da, soʻz tanlash vaziyatiga tushadi, yaʼni koʻnikma darajasidagi faoliyatga qaytadi. Hikoya qilish jarayoni qanday gaplar tuzish haqida emas, balki mavzu doirasida nimalarni aytish toʻgʻrisida oʻylash mazmunida kechadi.

Hikoya qilish bilan matn yaratish bir xildagi nutqiy faoliyat, bir xil jarayon emas. Hikoya qilishda soʻzlashuv uslubiga xos til hodisalari qoʻllanadi. Ularning faol qismi ishlatiladi. Masalan, soʻz takrori uslubiy xato sanalmaydi. Maʼnodosh soʻzlardan neytral uslubga xosi qayta-qayta qoʻllanadi. *Keyin, soʻng, soʻngra* soʻzlaridan faqat bittasi (*keyin*) ishlatiladi. *Kerak, zarur, lozim, darkor* soʻzlaridan faqat *kerak* soʻzi faollashadi. Morfologik shakllarga ham shu tarzda yondashiladi. Toʻldiruvchi yoki holning kesimdan keyin qoʻyilishi nutq yaratish jarayoniga xos deb qabul qilinadi. Koʻrinadiki, hikoya qilish bilan matn yaratish til hodisalaridan foydalanish nuqtai nazaridan bir-biridan keskin farqlanadi. Matn tuzilishiga doir qoidalarga matn yaratish jarayonida toʻliq amal qilinsa, hikoya qilishda gaplarni oʻzaro bogʻlash soddalashadi, fikr bayon qilish izchilligi buzilgan holatlarda avvalgi kemtik oʻrinlarni qoʻshimcha izoh aytish yoʻli bilan toʻldirish holatlari kuzatiladi.

D.Toshxoʻjayevaning xulosasiga koʻra, «taʼlim rus tilida olib boriladigan maktablarning oʻzbek tili darslarida matn asosida uyushtirilib kelingan nutq oʻstirish ishlari koʻp vaqt samarasiz chiqqan. Sabab: oʻquvchilar aksariyat hollarda matnni yed olish tarzida qayta hikoya qilganlar. Shunga koʻra ham matnni yed olish nutq oʻstirishga olib kelmasligini shunchaki taʼkidlash emas, balki nazariy jihatdan asoslash talab etiladi» [2].

Matnni yod olishning nutq oʻstirishdagi xizmati, ahamiyati yoʻq darajada ekanligini ruhshunos va metodist olimlardan S.L.Rubinshteyn, I.A.Zimnyaya, N.I.Jinkin, A.A.Smironov, V.X.Salibaev, E.G.ozievlar va metodist-olimlardan A.V.Shcherba, S.D.Purseladze, T.I.Xarakoz, A.M.Petre, G.V.Popova, I.N.Vereshchagina, M.I.Sajinalar taʼkidlab, tushuntirishga harakat qilganlar.

D.R.Toshxoʻjayevaning dissertatsiyasida matn mazmunini qayta hikoya qilishning psixologik asoslari

sifatida quyidagi ruhshunos va metoist olimlarning fikrlari keltirilgan [2].

V.X.Salibaev ...shunday xulosa chiqaradi: ...lekin nutqiy parchalarni takrorlab aytishning oʻrganilayotgan til vositasida fikrlashga aloqasi yoʻq, binobarin, tilni egallashni taʼminlamaydi [2].

Ruhshunos E.G.ozievning taʼkidlashicha, ...oʻspirin oʻquvchi fikr yuritishdan erinib, materiallarni hech oʻzgarishsiz, tayyor holda egallab olishga intilib, hatto darsliklarda va boshqa manbalarda kam uchraydigan javobini topish mumkin boʻlmagan taqdirda ham ijodiy izlanishlarga harakat qilmaydi [2].

V.X.Salibaevning xulosasiga koʻra, "...tarjima yordamida tushunish asl tushunish hisoblanmaydi hamda ikkinchi tilda fikrlash va nutq oʻstirishga olib kelmaydi, aksincha, u ona tilidagi nutqni oʻstirish vositasi sanaladi. Buning sababi shundaki, oʻrganilayotgan tilda tarjimali fikrlashdan bevosita shu tilda fikrlashga oʻtish mumkin emas, chunki uning tarjima mexanizmi bilan umumiylik jihati yoʻq". Muallif fikrlashga quyidagicha taʼrif beradi: ...fikrlash inson moddiy faoliyatining ideal intʼiqosi hisoblanib, bosh miya poʻstlogʻi faoliyatining fikrlash jarayonida olamning aks ettirilgan manzarasi, "quymasi", tushuncha hosil qiladigan eng murakkab dinamik stereotiplarni vujudga keltirishda oʻz ifodasini topadigan mahsulini ifoda etadi [2].

N.I.Politova masalaning toʻgʻri yechimini topganday boʻladi: "Oʻquvchilarning anglash va turli xildagi ogʻzaki axborotlarni ongli ravishda tuzish malakalari bogʻlanishli nutqqa tayyorlanish bosqichida kechadigan fikrlash faoliyati jarayonida shakllanadi" [2].

I.L.Zimnyaya matn mazmunini qayta bayon qilish oʻquvchidan koʻp kuch sarflashni talab etadigan holatga ishora qiladi: «Matn mazmunini bayon qilishning predmet plani voqelikni aks ettirishning toʻliqligi, toʻgʻriligi va aniqligi bilan xarakterlanadi» [3].

R.A.Yoʻldoshevning fikricha, «Oʻquvchi matnni oʻqiganda ham, savollarga javob qaytarganda ham, oʻzi gap tuzib hikoya qilganda ham gapiradi. Lekin ushbu «gapirishlar» bir xil darajadagi gapirishlar emas. Matn oʻqilganda, uni ovozlantirish jarayoni kechadi. Savollarga javob qaytarganda ham shunga yaqin holat kuzatiladi. Mustaqil ravishda gap tuzib soʻzlash jarayonigina ogʻzaki nutq oʻstirish talablariga koʻproq javob berib, asl gapirishni ifoda etadi» [4].

Oʻquvchi dastlabki kezlarda ravon gapira olmayotganidan xijolat boladi, soʻzlashdan tortinadi. Gapiriganda ravonlik yetishmasligining oʻz sababi bor: gapirish chogʻida ravon gapirishga, oʻylashga monelik koʻrsatadigan fiziologik holatlar yuz beradi. Ruhshunoslarning quyidagi maʼlumotlari masalaga aniqlik kiritish imkonini beradi.

Nutqni harakatga keltiruvchi analizator bevosita nafas olish bilan bogʻlanganligi tufayli gapirish chogʻida odatdagi nafas olishdan farqli oʻlaroq nafas chiqarish fazasi nafas olish fazasidan 5-8 marta choʻziqroq boʻladi, soʻzlash paytida nafas olish harakatlarining soni daqiqasiga 8-10 martaga teng, yaʼni odatdagi nafas olishdagidan 2 marta kamroq boʻladi, chiqarilayotgan havoning hajmi nutq paytida odatdagi nafas olishdagi 500 oʻrmiga 1000-1500 sm ga yetadi [5].

Kishi qancha koʻp gapirsa, nutqi shunchalik ravonlashib boradi. U qanchalik kamgap, indamas boʻlsa, uning nutqi shunchalik sust boʻlib, ravonlik kasb etmaydi. Bunday kishi uzoq-uzoq oʻylab, salmoq bilan gapiradi. Bu borada ayollar bilan erkaklarni qiyoslash oʻrinli: ayollar bir voqeani qayta-qayta gapirib yuradilar. Shuning uchun ularning nutqi avtomatlashib ketganday boʻladi: ular tez va ravon, tutilmasdan gapiradilar. Erkaklar biror voqeani bir-ikki tanishigagina gapirib beradilar, yaʼni qayta-qayta hikoyalamaydilar. Shuning uchun ular salmoq bilan soʻzlaydilar, yaʼni nutqi ayollarniki kabi avtomatlashmaydi.

R.A.Yo'ldoshevning o'quvchilarni hikoyalashdan bezdirmaslik, aksincha, bu ishga qiziqib yondashishlari kerakligini ta'kidlab, shunday yozadi: «Dastlabki hikoyalash mashqida nisbatan murakkablikdagi ko'nikmaning hosil bo'lishi ta'minlanishi kerak. O'quvchilardan biror yangi tovush-harfni, orfoepik qoidani, bir nechta yangi o'rganilgan so'zni, bir-ikki grammatik vositani, sintagmatik talaffuzni, ravonlik va tezlikni bir yo'la talab etish vazifani murakkab, qiyin qilib qo'yadi.

Adabiyotlar

1. Yo'ldoshev R.A. Ta'lim rus tilida olib boriladigan maktablarda o'zbek tilini o'qitish metodikasi: Monografiya. – Toshkent: «Fan va texnologiyalar Markazi», 2015. 49-b.
 2. Тошхўжаева Д.Р. Таълим рус тилида олиб бориладиган мактабларнинг ўзбек тили дарсларида матн асосида ўқувчиларнинг нутқини ривожлантириш. / Пед.фан. номз... диссертацияси. – Тошкент: 1999. 133-б.
 3. Зимняя И. Л. Психология обучения иностранным языкам в школе. – М.: «Просвещение», 1991. – С. 200.
 4. Ўлдошев Р.А. Ўзбек тили дарсларида ўқувчиларнинг оғзаки нутқини уларни кўп гаптириш орқали ўстириш методикаси (Таълим рус тилида олиб бориладиган мактаблар мисолида): Монография. – Тошкент: «Fan va texnologiya», 2012. 8-б.
 5. Демьяненко М.Я., Лазаренко К.А., Мельник С.В. Основы общей методики обучения иностранным языкам: Теоретический курс. Изд. 2, доп. и перераб. Под общей ред. М.Я.Демьяненко. – Киев, «Вища школа», 1984. – С. 65.
- REZYUME.** Mazkur maqolada ta'lim rus tilida olib boriladigan boshlang'ich sinflar qoraqalpoq tili darslarida o'quvchilar nutqini o'stirishda hikoya qilish mashqlariga ustuvor ahamiyat berish masalasi yoritilib berilgan.
- РЕЗЮМЕ.** В данной статье освещается вопрос о значении придания приоритетности упражнениям по рассказыванию в развитии речи учащихся на уроках каракалпакского языка начальных классов с русским языком обучения.
- SUMMARY.** This article highlights the importance of giving priority to storytelling exercises in the development of students' speech in primary school Karakalpak language lessons with Russian as the language of instruction.

МЕКТЕПКЕ ШЕКЕМГИ ЖАСТАҒЫ БАЛАЛАРДА ОПЕРАЦИЯЛЫҚ ОЙЛАҰДЫ ҚӘЛІПЛЕСТИРІҰДЫҢ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ АЙРЫҚШАЛЫҚЛАРЫ

Т.В.Уразимова – көркем-өнер таныу илимлериниң кандидаты, доцент
Әжинияз атындағы Нөкіс мәмлекетлик педагогикалық институты

Таянч сўзлар: психология, тезкор фикрлаш, ақл-заковат, мактабгача ёш, ёш хусусиятлари.

Ключевые слова: психология, операционное мышление, интеллект, дошкольный возраст, возрастные особенности.

Key words: Psychology, operational thinking, intelligence, preschool age, age characteristics.

Объективли шынлықты билиў балаларда сезиўлерден хэм өзлестириўлерден қәлиплесе баслайды хэм тек ғана усуннан кейин, сезиў арқалы қабыл етилген мағлыўматларға тийкарланатуғын, ойлаўға өтиў процеси жүз береді, бирақ, усы арқалы билиўдиң шегараларын кеңейте отырып, оның шегарасынан шығып кетеді. Өзиниң тийкары бойынша ойлаў жаңа мағлыўматларды қабыллаў хэм түсиниў, мағлыўматлар арасынан дурыс бағдар табыў уқыпшылығы болып табылады. Соның менен бирге биз, ойлаў процесиниң, биринши гезекте, анық белгили емес, ал оның тәжірийбесинде адамға тиккелей, сол турысында берилмеген улыўма сыпатларды хэм ызымлылықларды өзиниң санасында аңлаўы хэм түсиниўи болып табылатуғынлығын умытпаўымыз керек. Усыған байланыслы ойлаў, оның барысында алынған мағлыўмат тийкарында сол ямаса басқа машаланың шешилиўи болып өтеуғын, жаңа билимлердиң ашылыўының психологиялық процеси болып табылады.

Балалардың операциялық ақыл-ойының жасына байланыслы өзгешеликлерин қарай отырып, биз Ж.Пиаже тәрепинен айырып көрсетилген төрт басқышқа тоқтап өтемиз:

1. Баланың сенсомоторлық ақыл-ойының раўажланыўы туўылған ўақтынан баслап еки жасқа шыққанға шекемги дәўирге туўра келеді. Бул ўақытта бала, оны қоршап турған дүньяны предметлер арқалы, олардың турақлы сыпатларында хэм белгилеринде қабыл өтеді хэм өзлестиреді.

2. Баланың раўажланыўының еки жастан жети жасқа шекемги, екінши басқышы операциялық ойлаў менен байланыслы. Бул жерде тийкаргы айрықшалық баланың сөйлеўиниң қәлиплесиўи, олардың тийкарында көрсетпели түсиниклер пайда болатуғын, предметлер менен сыртқы хәрекетлердиң интериоризациясы, өз ара бейимлесиўи болып табылады.

3. Келеси басқыш жети – сегіз жастан он бир – он еки жасқа шекемги аралықта көринеді хэм затлардың

Shu bois dastlabki faollashtiriladigan til hodisalarini cheklash, shu maqsadda ularning bir qismini ko'nikma, shuningdek, malaka shakllana boshlaganlari bilan almashtirish lozim bo'ladi» [1].

Xullas, ta'lim rus tilida olib boriladigan boshlang'ich sinflar qoraqalpoq tili darslarida o'quvchilar nutqini o'stirishda hikoya qilish mashqlariga ustuvor ahamiyat berish har tomonlama asosli bo'lib, ushbu ish turining metodik ta'minotidan bilib foydalanish taqozo etiladi.

анық белгили операциялық хәрекетлер ислеўи менен байланыслы. Бул басқыш қәддин тиклей алатуғын ақыл-ойлы хәрекетлер менен сыпатланады.

4. Он бир – он еки жастан он төрт – он бес жасқа шекемги аралық формаль операциялық хәрекетлер басқышы болып табылады. Бул басқышта бала логикалық ойлап көриўден хэм түсиниклерден пайдалана отырып өзиниң ойы менен хәр түрли хәрекетлерди ислеўи мүмкин.

Жасына байланыслы операциялық ақыл-ойдың жоқарыда көрсетилген бөлиниўи тийкарында, биринши еки бөлимниң айрықшалықларын есапқа ала отырып, мектепке шекемги жастағы ойлаўдың раўажланыўының өзгешеликлерин ашып көрсетиўге хәрекет етемиз.

Мектепке шекемги жас, ҳақыйқатында да баланың өмириндеги ең әҳмийетли дәўирлердиң бири. Усының менен бирге хәр бир баланың қайталанбайтуғынлығын хэм сийрек ушырасатуғынлығын уникаллығын умытпаў керек. Сонлықтан оның инсан сыпатындағы қәлиплесиўи хэм раўажланыўы процеси де жеке өзине тән хэм сийрек ушырасатуғын болыўы тийис. Өзиниң дүньяны белсенди үйрениўинде бала дыққатқа, өзлестириўге, ядқа, ойлаўға, көз алдына келтириўге хэм сөзге тийкарланады.

Мектепке шекемги жастағы балалардың ойлаўының айрықшалықларын қарай отырып, биз ойлаўды ҳақыйқатлықты улыўмаластырылған хэм ақыл мийнети менен алынған түрде сәўлелендириўдиң жоқарғы билим беретуғын процеси сыпатында қараймыз. Соның менен бирге мектепке шекемги жаста балаларда ойлаўдың раўажланыўының айрықшалықлары ойлаўдың хәрекетли түриниң раўажланыўының даўам еттирилиўи менен сыпатланады. Бул жерде биз өзине тән болған төмендеги айрықшалықларды айырып көрсете аламыз:

1. Әдеўир үлкенирек мектепке шекемги жастағы балаларда анық белгили мәселени шешиўде, оның аўыз еки түрде билдирилген, ойда тутып шешилиўи жүз береди.